

Austatud lugeja!

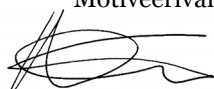
Nii kaua kui olen tegelenud õigusteadusliku uurimistööga, on mind alati huvitanud riigi õigusabi kvaliteet ja selle parandamise meetodid. Lugeja kergitab nüüd kindlasti kulmu ja küsib, mis on ometi ühist riigi õigusabil ja kallil jõuluajal, et sellest peaks kirjutama aasta viimases *Juridica* numbris. Põhjus on iseenesest väga lihtne. Jõuluaeg on annetuste tegemise ja heategevuse aeg. Riigi õigusabi ei osuta aga riik ise, vaid riik delegeerib selle ülesande edasi. Ja kuna riik ei taha õigusabi osutajatele kuidagi maksta tasu turuhinnas, tekib küsimus, kas nad peaksid seda ülesannet täitma hoopis heategevuslikus korras ja kui mitte, siis millise mõõduga peaks neid tasustama, et nad vastu osutaksid kvaliteetset teenust.

Mis motiveerib *pro bono* teenuse osutajat? Tavaliselt võimalus head teha, soov midagi muuta, mistõttu sellisel juhul rakendatakse oma professionaalseid oskusi eelkõige heategevuse valdkonnas. Ma julgen siiski arvata, et kui siia lisada kohustuslikkuse element, kaob tegutsemisind kätest ja säde silmist, välja arvatud ehk kõige suurematel valdkonna entusiastidel. Siis aitab ehk üksnes innukas õppimissoov, sest kui vaadata õigusteaduskonda, siis praktika läbimine on kohustuslik, palka reeglina ei maksta, kuid kevadisel praktikaaruannete kaitsmisel kohtab vaimustunud üliõpilasi küll ja küll.

Tõstame mainitud motivaatorid – vabatahtlikkus ja õppimissoov – riigi õigusabi valdkonda ja vaatame, mis juhtub. Kui olin Fulbright Schumani stipendiaadina USA-s, siis kohtasin seal Irvine'i California Ülikooli äärmiselt intelligentset ja erudeeritud dekaani professor Erwin Chmerinskyt. Talle saabuvad igal aastal sajad pakkumised süüdistatavatelt ja nende perekondadelt esindada neid *pro bono*. Oma raamatus „The Conservative Assault on the Constitution“ kirjeldab ta, kuidas ta valib (just nimelt valib!) välja sellised kaasused, kus ta saab elusid muuta. Eestis tean ühte juhtumit, kus tuntud advokaadibüroo esindas tsiviilasjas *pro bono* ühe õnnetu saatusega koera elupäästjat ja kaasaelajate rõõmuks tegi seda edukalt. Aga sellised juhtumid on üksikud. Seega jääb üle teine variant: *pro bono* kohustuse seadmine praktikantidele kui riigi õigusabi osutajatele. See on Eestis küll läbi käidud, kuid uuesti kaalumist vääriv teema juhul, kui leitakse head juhendajad ning kogu *pro bono* töö ei seisne konveiermeetodil kokkuleppemenetluste sõlmimises varavastaste ja kergemate tervisevastaste süütegude kaasustes.

Ja nüüd tasu juurde: milline see peaks olema, et riigi õigusabi osutajad teeksid head tööd? Mõelgem sellele, et meil igapäev mõlgub mees mingi realistlik elustandard, mille järgi me tahaksime elada. Perekond peaks olema toidetud, katus pea kohal, praegusel ajal vist ka auto hooldatud. See on miinimum, mida igaüks meist teenitavast tasust otsib. Edasine läheb keeruliseks juba ka motivatsiooniuurijatest majandusteadlastele. Kokkuvõtlikult (ja minu tagasihoidliku arusaama järgi) kaalub meeldiv töökeskkond ja arusaam oma panuse olulisusest (sh ka teiste silmis) mingist hetkest üles pakkumise teenida rohkem asutuses, mida teatakse oma töötajaid mitte kuigi kõrgelt hindavat või milles pakutavad tööülesanded ei ole meeltemööda. Oma tutvusringkonna näitel võin öelda, et töökoha vahetamise üks peamisi põhjusi ei näigi olevat rahaline, vaid uute väljakutsete, huvitavamate ülesannete ja toetavama töökeskkonna ootus. Seda kõike võiks silmas pidada ka riigi õigusabi osutamise kontekstis. Kuivõrd motiveeritud on inimesed, kes iga päev tunnetavad oma töö madalat prestiiži kolleegide ja üldsuse seas? Kas nad peaksid oma tööd tegema hoolega, kui nende igapäevased kliendid on problemaatilised isikud, kes ei jäta kasutamata ühtegi võimalust nende peale kaevata? Kas neid ei peaks riivama see, et nad peavad iga päev nende tasu üle otsustajatele (kes tihti on nende vastased menetluses) samm sammu haaval tõestama, et kõik, mida nad kliendi heaks teinud on, on oluline ja seega tasustamist väärt? Ja veel, tulles siiski tagasi tasu juurde: kas ongi nii vale, et elustandard, mis neil meeles mõlgub, on sarnane sellega, mis on keskmisel sarnaseid asju samasuguse pühendumusega lepinguliselt lahendaval kolleegil?

Motiveerivaid pühi ja jõudu uueks aastaks!

Anneli Soo